

– Kas pavadinama anglų ar kita užsienio kalba, kurie kitakalbiai viešieji užrašai yra galimi, pateisinami?

Viešaisiais užrašais laikoma rašytinė informacija, esanti viešojoje erdvėje ir (arba) skirta visuomenei informuoti. Viešiesiems užrašams priskiriami iškabos, reklaminiai ir informaciniai užrašai, etiketės, prekių ir paslaugų aprašymai, valgiaraščiai, topografiniai ženklai ir kitokia vieša informacija. Viešojo užrašo sąvoka apima ne tik išorinius, bet ir vidaus užrašus, jeigu jie yra viešai matomi ir (arba) skirti visuomenei informuoti.

Viešųjų užrašų užsienio kalba visuose miestuose, ypač didžiuosiuose, nuolat daugėja. Dalis jų, vadovaujantis Lietuvoje galiojančiais teisės aktais, yra teisėti.

Dažniausiai tai registruoti **prekių ženklai**, kuriais nukabinėtos prekybos centrų pastatų sienos, kurie eksponuojami po vieną ar surikiuojami po kelis ant vienos pastate įsikūrusios įmonės langų ar durų (pvz.: *Elektro Markt*, *Lemona*, *Electronics*, *Bosch*, *Castrol*, *Hesburger* ir t. t.), taip pat **įmonių pavadinimai**, dažniausiai pateikiami iškabose (pvz.: „*OWEXX*“, „*I love all meat*“, „*Inter Cars Lietuva*“ ir kt.), ir kitakalbiai **reklaminiai tekstai**, labai mėgstami daugelio verslininkų.

– Kas yra prekių ženklai, kodėl jie neliečiami, kas tai reglamentuoja?

Prekių ženklas yra bet koks žymuo, kurio paskirtis – atskirti vieno asmens prekes arba paslaugas nuo kito asmens prekių arba paslaugų. Lietuvoje galioja nacionaliniai prekių ženklai, tarptautiniai prekių ženklai ir Europos Sąjungos prekių ženklai. Norint sužinoti, ar užrašas yra registruotas prekių ženklas, galima pasitikrinti Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro duomenų bazėje.

Prekių ženklu galioja 1996 m. gegužės 28 d. Lietuvos Respublikos Seimo įstatymu Nr. I-1349 ratifikuotos Paryžiaus konvencijos dėl pramoninės nuosavybės apsaugos 6 straipsnis, nurodantis, kad „kiekvienas prekės ženklas, užregistruotas kilmės šalyje, gali būti pareikštas kitose Sąjungos šalyse ir turi būti saugomas toks, koks jis yra, su nurodytomis šiame straipsnyje išlygomis“. Tai reiškia, kad kitakalbis registruoto prekių ženklo tekstas neverčiamas, o jame esantis netaisyklingas ar nevertotinas lietuviškas žodis negali būti taisomas ar keičiamas kitu.

Prekių ženklų registravimo tvarką, ženklų registracijos galiojimą, ženklų savininkų teises ir jų gynimo tvarką nustato Prekių ženklų įstatymas. Šiame teisės akte nurodyta, kad prekių ženklas gali būti sudarytas iš bet kokių žymenų: iš žodžių, piešinių, raidžių, skaitmenų, spalvų, prekių ar jų pakuotės formos arba garsų. Žodinis prekių ženklas pateikiamas įprastais rašmenimis, jį galima užrašyti bet kokia spalva, bet koku šriftu. Grafinį prekių ženklą sudaro ir vaizdas – grafinių elementų, žodžių, spalvų derinys. Pabrėžtina, kad **ne atskiriems elementams, o tik visai prekių ženkle esančių elementų visumai yra užtikrinama teisinė apsauga**, todėl grafinio prekių ženklo tekstas, parašytas kitu šriftu ar kita spalva, nebus laikomas prekių ženklu ir jam bus taikomi viešųjų užrašų kalbai keliami reikalavimai.

Prekių ženklas gali būti naudojamas reklamoje su tekstu ar be teksto, jis gali būti ant pastato sienos, virš pastato, tūrinis gatvėje, stende, ant automobilio ir pan.

✓ Visi užrašai yra registruoti prekių ženklai.

Taigi, prekių ženklų kalba nėra reglamentuojama, tačiau tam tikri reikalavimai galioja prekių ženklu, kai jie naudojami vietoje iškabos.

Reklamos įstatyme išaiškinta, kad iškaba laikoma ant ar prie reklamos davėjo buveinės pastato arba reklamos davėjo prekybos ar paslaugų teikimo vietoje ar prie jos įrengiama speciali išorinė reklamos pateikimo priemonė, ant kurios ar kurioje gali būti pateiktas reklamos davėjo pavadinimas (pvz.: UAB „Kelionių saulė“, UAB „Kieto technika“ ir kt.) ir (arba) prekybos ar paslaugų teikimo

vietos pavadinimas (pvz.: prekybos centras, viešbutis, kirpykla), ir (arba) parduodamų prekių ar teikiamų paslaugų pavadinimas (pvz.: pigi avalynė, automobilių remontas, siuvimo paslaugos). Taigi, **iškaboje negali būti pateikiamas tik prekių ženklas be jokios kitokios informacijos lietuvių kalba, jei prekių ženkle esantis pavadinimas nesutampa su įmonės registracijos liudijime nurodytu pavadinimu.** Jei įmonės pavadinimas sutampa su prekių ženklu (pvz.: UAB „SPORTLAND LT“ ir prekių ženklas „SPORTLAND“; UAB „SANITEX“ ir prekių ženklas „SANITEX“), tuomet iškaboje gali būti vien tik prekių ženklas.

✓ Iškaboje esantis registruotas prekių ženklas nesutampa su įmonės pavadinimu, bet šalia yra pateikta informacija lietuvių kalba apie įmonės veiklos pobūdį.

✓ „Sold group“ yra įmonės pavadinimas, be to, vitrinoje pateikta papildoma informacija lietuvių kalba.

Kiti teisėtai eksponuojami nelietuviški viešieji užrašai – registruoti **įmonių pavadinimai**. Ir registruoti ne tik užsienyje. Registrų centras, vadovaudamasis teisės aktais, registruoja ir nelietuviškus įmonių pavadinimus, jei tokių pageidauja įmonių savininkai.

Kiek daugiau nei 7 metus galiojo Juridinių asmenų registro nuostatų straipsnis, pagal kurį Registrų centrai registruoti pateikti juridinių asmenų pavadinimai turėjo būti derinami su Kalbos komisija. Komisijai per vieną darbo dieną pranešus, kad pavadinimas neatitinka lietuvių bendrinės kalbos normų, jis nebuvo registruojamas.

Tačiau didelė dalis Lietuvos verslininkų tai suvokė kaip jų teisių pažeidimą ir trukdymą verslui, todėl Ekonomikos ir inovacijų ministerijos iniciatyva juridinių asmenų registravimo tvarka buvo pakeista ir nuo 2020 m. sausio 1 d. jų pavadinimų su Kalbos komisija derinti nereikia. Taip verslininkams sudarytos sąlygos registruoti ir užsienietiškus, ir lietuvių bendrinės kalbos reikalavimų neatitinkančius pavadinimus, kurie netrunka persikelti į viešuosius užrašus. Štai keletas registruotų netaisyklingų įmonių pavadinimų: UAB „Auto moto NG“, UAB „Arizona Burger“, UAB „Coffee Address“.

Viešuosiuose užrašuose pateikiama informacija, skirta tarptautinio bendravimo reikmėms, taip pat gali būti užsienio kalba. Transporte, muitinėse, viešbučiuose, bankuose, turizmo agentūrose, taip pat reklamos elementuose gali būti vartojama viena ar kelios užsienio kalbos, bet reikia žinoti, kad šalia tokios informacijos būtinas tekstas ir valstybine kalba, o informacija kitomis kalbomis neturi būti išsamesnė, o jos formatas negali būti didesnis negu tekstų valstybine kalba.

✓ Užrašas teisėtas, nes šalia teksto užsienio kalba pateikta informacija lietuvių kalba.

O kurie angliški užrašai mieste yra neteisėti, nelegalūs? Pateikite keletą pavyzdžių.

Jei nelietuviškas viešasis užrašas nėra registruotas prekių ženklas arba įmonės pavadinimas, jei šalia informacijos užsienio kalba nėra lietuviško teksto, vadinasi, viešasis užrašas pažeidžia valstybinės kalbos vartojimo viešuosiuose užrašuose reikalavimus. Šiaulių gatvėse kol kas dar galima pamatyti tokius vaizdus:

✗ Užrašas nėra įmonės pavadinimas ar registruotas prekių ženklas, todėl yra neteisėtas.

✗ Žodis BOUTIQUE nėra įmonės pavadinimas ar registruotas prekių ženklas, todėl turėtų būti rašoma BUTIKAS.

✗ Užrašas WHiTE CUP nėra įmonės pavadinimas ar registruotas prekių ženklas, todėl yra neteisėtas.

✗ Informacija pateikta tik užsienio kalba, todėl užrašas yra neteisėtas.

✗ Žodis SUSHI nėra registruotas įmonės pavadinimas arba prekių ženklas, todėl turėtų būti rašoma SUŠIAI.

Kokių įstatymų turėtų nepažeisti asmenys, rengdami ir kabindami viešuosius užrašus? Pakomentuokite juos.

Svarbiausias teisės aktas, reglamentuojantis valstybinės kalbos vartojimo ir taisyklingumo reikalavimus, yra **Valstybinės kalbos įstatymas**. Šio įstatymo 17 straipsnis nustato, kad Lietuvos Respublikoje viešieji užrašai yra valstybine kalba.

Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad valstybinė kalba privaloma visuose vartotojams skirtuose viešuosiuose išoriniuose ir vidiniuose prekybos ir paslaugų teikimo vietų užrašuose, įskaitant prekybos ir paslaugų teikimo vietų pavadinimus. Pagal šią nuostatą viešai užrašytas prekybos, paslaugos teikimo vietos pavadinimas turi būti valstybine kalba, t. y. ne HOTEL, o VIEŠBUTIS, ne SHOP, o PARDUOTUVĖ, VALIUTOS KEITYKLA, o ne CURRENCY EXCHANGE.

Tiesa, VLKK 2020 m. balandžio 9 d. nutarime Nr. N-1 (182) „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2012 m. lapkričio 8 d. nutarimo Nr. N-5 (136) „Dėl Viešosios informacijos ne valstybine kalba pateikimo“ pakeitimo“ nurodyta, kokia informacija gali būti pateikiama užsienio kalbomis ir kaip ją pateikti.

Reklamos įstatymo 2 straipsnio 1¹ dalyje pateikta iškabos apibrėžtis, o 4 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad reklamos tekstui taikomi Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo nustatyti reikalavimai.

Valstybinės kalbos įstatymo 23 straipsnyje nurodyta, kad visi viešieji užrašai turi būti taisyklingi. Ši nuostata įpareigoja viešųjų užrašų savininkus laikytis bendrinės lietuvių kalbos normų, kurios nustatytos Kalbos komisijos patvirtintuose nutarimuose, aprobuotuose leidiniuose, informacinėse sistemose ir kt. šaltiniuose.

Įmonių savininkai, norėdami sukurti taisyklingą įmonės pavadinimą, turėtų nepamiršti **Valstybinės kalbos įstatymo** 16 straipsnio, kuriame nurodoma, kad visų Lietuvos Respublikoje veikiančių įmonių, įstaigų ir organizacijų pavadinimai daromi laikantis lietuvių kalbos normų ir Kalbos komisijos 2004 m. vasario 2 d. nutarimu Nr. N-2 (91) patvirtintų **Įmonių, įstaigų ir organizacijų simbolių pavadinimų darymo taisyklių**. Juridinio asmens pavadinimo sudarymo reikalavimai nustatyti ir **Civilinio kodekso** 2.40 straipsnyje. Būtų labai gerai, kad šios taisyklės galiotų ir Registrų centrui...

Viešųjų tekstų kūrėjams turėtų būti aktualios rašybos taisyklės, pateiktos Kalbos komisijos 2022 m. sausio 6 d. nutarimu Nr. N-1 (190) patvirtintame leidinyje **„Lietuvių kalbos rašyba: taisyklės, komentarai, patarimai“**, ir **Lietuvių kalbos skyrybos taisyklės**, patvirtintos Kalbos komisijos 2019 m. lapkričio 7 d. nutarimu Nr. N-8 (178) ir sudėtos į leidinį **„Lietuvių kalbos skyryba. Taisyklės, komentarai, patarimai“**. Šie leidiniai, taip pat visi Kalbos komisijos nutarimai, lietuvių kalbos taisyklės, rekomendacijos, patarimai, taip pat skaitmeninių kalbos išteklių bei įrankių nuorodos pateiktos Kalbos komisijos **interneto svetainėje** (<https://www.vlkk.lt>). Svarbiausia ir turbūt populiariausia – **lietuvių kalbos išteklių informacinė sistema „E. kalba“** (<https://ekalba.lt/>).

– Kur reikia kreiptis norint gauti leidimą pakabinti viešąjį užrašą? Kas vertina pateiktus projektus ir išduoda leidimą?

Viešojo užrašo savininkas, norintis įrengti išorinę reklamą, turi Šiaulių miesto savivaldybei pateikti paraišką ir gauti leidimą įrengti išorinę reklamą. Išsami informacija, kokius veiksmus reikia atlikti norint gauti leidimą, pateikta Savivaldybės interneto svetainės skyriaus „Verslininkams“ poskyrio „Licencijos ir leidimai“ dalyje „Išorinė reklama. Leidimų įrengti išorinę reklamą Šiaulių mieste išdavimas“ (<https://www.siauliai.lt/list/view/reklama-dailes-kuriniai>).

Savivaldybei pateiktas išorinės reklamos projektas vertinamas vadovaujantis Reklamos įstatymu, Išorinės reklamos įrengimo taisyklėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2013 m. liepos 30 d. įsakymu Nr. 4-670, projektavimą, architektūrą, statybą, kultūros paveldo objektų ir kraštovaizdžio apsaugą, teritorijų planavimą, eismo saugumą ir valstybinės kalbos vartojimą reglamentuojančių teisės aktų nuostatomis, Savivaldybės patvirtintais dokumentais.

Jei projekte pateiktas išorinės reklamos tekstas atitinka valstybinės kalbos ir taisyklingumo reikalavimus, kalbos tvarkytojas projektą suderina, o jei reklamoje neteisėtai vartojama užsienio kalba arba tekstas netaisyklingas, reklamos teikėjas el. laišku informuojamas, kaip reklamos tekstą reikėtų pataisyti, kokių dokumentų trūksta. Jei į pastabas atsižvelgiama, projektas suderinamas. Jeigu reklamos teikėjas per nurodytą laiką nepataiso projekto arba nepateikia reikalingų dokumentų, jam projektas gražinamas nesuderintas. Kai projektas atitinka teisės aktų reikalavimus, Miesto plėtros ir paveldosaugos skyrius išduoda leidimą įrengti išorinę reklamą. Ši tvarka nustatyta **Leidimų įrengti išorinę reklamą Šiaulių miesto savivaldybės teritorijoje išdavimo tvarkos apraše, patvirtintame Šiaulių miesto savivaldybės mero 2023 m. balandžio 25 d. potvarkiu.**

Pasitaiko atvejų, kai pataisomas tik išorinės reklamos projektas, bet ne pati reklama. Tokiu atveju, jei reklamos savininkas, gavęs raštą dėl reklamos neatitikties projektui, viešojo užrašo nepataiso, išduotas leidimas gali būti panaikintas.

Pastatų viduje esantiems viešiesiems užrašams, taip pat tam tikrais atvejais, nurodytais Reklamos įstatymo 12 straipsnio 2 dalyje, Savivaldybės leidimas įrengti išorinę reklamą nereikalingas, tačiau **kalbos reikalavimai visiems viešiesiems užrašams yra privalomi.** Bet kokiu atveju **už viešojo užrašo kalbą yra atsakingas viešojo užrašo savininkas.**

Labai svarbu, kad net ir tais atvejais, kai leidimo įrengti išorinę reklamą nereikia, viešųjų užrašų savininkai, prieš kabindami viešuosius užrašus, pasikonsultuotų dėl jų kalbos su kalbos tvarkytoja el. paštu a.rinkeviciene@siauliai.lt.

– Kas laukia tų, kurie pakabina išorinę reklamą mieste be leidimo?

Manau, kad su kalbos klaidomis pateikta reklama – tai įmonės antireklama, parodanti įmonės savininko išsilavinimo lygį ir atsainų požiūrį į savo verslą. Jei viešajame užrašė vartojama tik užsienio, dažniausiai anglų, kalba, įmonės savininkas netenka dalies klientų. Tokie verslininkai pirmiausia nuskriaudžia patys save, nes mažai tikėtina, kad žmonės, nemokantys anglų kalbos, užsuks į parduotuvę, kavinę ar grožio centrą, reklamuojančius savo prekes ar paslaugas nesuprantama kalba.

Nesilaikydami minėtų teisės aktų reikalavimų, išorinės reklamos savininkai rizikuoja anksčiau ar vėliau sulaukti pranešimo, kuriame informuojama, kad būtina per 20 darbo dienų Šiaulių miesto savivaldybei pateikti paraišką išduoti leidimą įrengti išorinę reklamą arba nutraukti reklamos naudojimą. Nepašalinus išorinės reklamos įrengimo pažeidimo per nustatytą terminą, gali būti pradėta nustatyto pažeidimo nagrinėjimo procedūra. Ar išorinė reklama įrengta turint Savivaldybės išduotą leidimą, tikrina Savivaldybės administracijos Civilinės saugos ir teisėtvarkos skyrius.

Už Reklamos įstatyme nustatytų reikalavimų nesilaikymą juridiniams asmenims gali būti skiriama bauda iki 3 000 eurų, už Administracinių nusižengimų kodekso 144 straipsnyje numatytų reklamos naudojimo reikalavimų ir draudimų nesilaikymą fiziniam asmeniui gali būti skiriama bauda nuo 140 iki 300 Eur, pakartotinai per metus pakartojus pažeidimą – nuo 300 iki 560 Eur.

Už valstybinės kalbos nevartojimą ar kalbos klaidas viešuosiuose užrašuose Administracinių nusižengimų kodekse taip pat numatytos baudos. Vis dėlto pirmiausia yra siūloma pažeidimus pašalinti ir, jei reikia, gauti leidimą įrengti išorinę reklamą.

Per 4 šių metų mėnesius iš 252 pateiktų reklamos projektų suderinta 215 projektų kalba. Dėl 37 valstybinės kalbos arba taisyklingumo reikalavimų neatitinkančių reklamos projektų išsiųsti el. laišakai. Į 22 laiškuose nurodytas pastabas atsižvelgta, kiti gražinti nesuderinti ir savininkai juos turės teikti pakartotinai.

Įvertinti Savivaldybei pateiktą reklamos projektą yra žymiai greičiau ir paprasčiau, nei tikrinti jau įrengtus viešuosius užrašus, ieškoti jų savininkų, rašyti jiems raštus ir stebėti, ar pažeidimas pašalintas. Reklamos savininkui taip pat naudingiau pateikti reklamos projektą ir gauti leidimą, o ne atvirkščiai – pirma įrengti reklamą, o paskui sukti galvą, kaip apeiti įstatymus, kad nereikėtų tos reklamos keisti ar taisyti ir už tai papildomai mokėti. Reklamos projektą suderinus su Savivaldybe arba tiesiog pasikonsultavus su kalbos tvarkytoja, netektų eikvoti savo ir tikrintojų laiko, būtų galima išvengti vienu su kitais susipriešinimo, nebūtų pažeidžiama gyventojų teisė gauti informaciją valstybine ir taisyklinga kalba, o pastatų sienos ir vitrinų atrodytų estetiškiau.

– Kaip paskatinti verslininkus rinktis gražius lietuviškus įmonių pavadinimus? Kodėl verslininkai neretai nori kabinti, skelbti informaciją ne lietuvių, o anglų kalba?

Gana dažnai sulaukiu klausimų dėl grožio salonų, parduotuvių, kavinių pavadinimų. Jų savininkams rūpi, koku būdu svetimoms kalboms žodžiai galėtų teisėtai atsirasti išorinėje reklamoje ar iškabose. Gaila, bet dauguma verslininkų nusprendžia registruoti nelietuvišką žodį ar frazę kaip prekių ženklą, o ne vietoje jo sukurti unikalų lietuvišką... Besiskundžiantiems, kad visi gražūs lietuviški pavadinimai jau „užimti“, norisi priminti, kad „Lietuvių kalbos žodyno“ klodai neišsemiami, be to, pavadinimą gali sudaryti ir keli žodžiai, o iš kelių žodžių galima sukurti daugybę įdomių, netikėtų pavadinimų. Tai įrodo ir jau daug metų Valstybinės kalbos inspekcijos organizuojami gražiausio įmonės pavadinimo konkursai, taip pat prieš porą metų mūsų mieste surengtas konkursas, kuriame į gražiausių pavadinimų dešimtuką buvo atrinkti tokie pavadinimai kaip „Auksiniai namai“, „Durų vizija“, „Indigo dangus“, „Laimingi dantys“, „Paleisk plaukus“, „Ryklys mėnuly“, „Sėkmės gidės“, Siuvimo idėja“, „Skanus kampelis“, „Sodo daktaras“, „Stiprios siūlės“ ir kt.

Dėl ekonominio ir pragmatiško globalizacijos poveikio anglų kalba skverbiasi į visas lietuvių kalbos vartojimo sritis, ne išimtis ir viešieji užrašai.

Lietuvių kalbos svarba menksta, dalis visuomenės, ypač jaunesnės, lietuvių kalbos nevertina, nelaiko jos tautos išlikimo sąlyga, gal net jos gėdijasi, sieja su provincialumu, ribotumu. Jie, kalbėdami angliškai, jaučiasi esą pasaulio piliečiai ir neįžvelgia tame slypinčio pavojaus, todėl nesipriešina. Šiuo metu vykdoma valstybinė kalbos politika taip pat nėra palanki lietuvių kalbos prestižui kelti. Vieni teisės aktai jau neatitinka šių dienų realijų, kitų nuostatos tampa pernelyg liberalios...

Apibendrinama ne tik viešųjų užrašų kalbos tendencijas, bet ir visos dabartinės lietuvių kalbos situaciją, noriu pacituoti istoriko dr. Algimanto Kasparavičiaus mintį: „XVI a. svetimomis kalbomis rašydami Statutus ir Lietuvos Metriką lietuviai siekė būti modernūs. Panašiai kaip šiandien rašydami iškabas, trumpindami pavardes ar atsisakydami jų sisteminio unikalumo. [...] Tačiau modernybė nėra nei kvailybė, nei kraujo grupė. Ji nereikalauja iš mūsų atsisakyti gimtosios kalbos. Net jei gyvename demokratinėje valstybėje ir turime laisvą valią rinktis.“